

Aino Frilander

Los Angeles

-esseet

Aino Frilander

LOS ANGELES -ESSEET

*KOSMOS

Kiitokset: Kaikki te, jotka luitte varhaisia ja myöhäisempiäkin versioita näistä esseistä.
R ja KR, kaiken syy ja seuraus.

Kirjan kirjoittamista ovat tukeneet Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö JOKES
ja Uuden Suomettaren Säätiö. Los Angelesissa oleskelun mahdollisti
Helsingin Sanomain Säätiö.



© Aino Frilander ja Kosmos 2023

978-952-352-127-8

***KOSMOS**

Painettu EU:ssa

Annalle, joka luki tarkasti ja tunteella.

To truly know the West is to lack all will to write it down.

– JOAN DIDION

SISÄLLYS

EVE VS. JOAN	7
PIENI KÄVELYRETKE	35
VIIVA MAISEMAN POIKKI	55
KYLPEMISESTÄ.....	89
KOSKEEKO TÄMÄ MINUAKIN	105
SOOLOVARIAATIO	141
LÄHTEITÄ.....	161

EVE VS. JOAN

En ole katkera, mutta ehdottomasti kateellinen; nostalginen ilman, että nostalgialla on sellaista kohdetta, jonka oikeasti tuntisin ja muistaisin.

Haamusärkymäisesti haluaisin, että minulla olisi ollut losangelesilainen nuoruus. Ehkä elokuva-alalla työskennelleet isovanhemmat, joiden talossa Los Felizissä olisin voinut katsella vanhoja leffoja. Isovanhempien lomaillessa talonmies olisi jättänyt minulle avaimet edesmenneen Oscar-voittajan nimikoituun kirjepaperiin kääräistynä. Olisin ajanut isoäitini vanhalla autolla, joka tuoksuu parfyymiltä, kuluneilta nahkaistuimilta ja bingokolikoilta. Teini-ikäni olisi värittänyt se kaupungin utuinen hunajainen vaaleanpunainen valo, palmujen ja aloeidien raskaiden lehtien varjot, jasmiinin tuoksu ja öisin East Hollywoodin suunnalla loimottava skientologikirkon valtava kyltti. Kuvittelen, että kaikki olisi ollut kuin Sofia Coppolan elokuvissa sekoitettuna Slim Aaronsin technicolor-valokuviiin, tai kuin Eve Babitzin teksteissä.

Jos et tunne Eve Babitzia, hän on Los Angelesin paras kuvaaja ja sen parhaiden juorujen kertoja, nokkela, naiivi,

löyhämoraalinen, oikeamielinen ja hauska, 1970-lukulaisen kertomakirjallisuuden ahneimpia juhlijoita, ja siitä huolimatta juhlien tarkkasilmäisin kronikoija. Hän on – oli, hän kuoli vuonna 2021 – Los Angelesin vähemmän tunnettuja neroja.

Eve Babitzin Los Angeles on se Los Angeles, jota ikävöin, vaikka en ole sitä koskaan kokenut. Se, jossa hyvänä päivänä auringonpaiste on kultaista ja jossa Gary Cooperin näköiset miehet nousevat Jaguareistaan ”kuin pitkä kulaus vettä”. Even Los Angeles on se, jossa eletään kaiken sen rahan ja kaikkien niiden kukkien ja sinisten uima-altaiden ja alastomien vartaloitten keskellä; jossa käydään juhlissa taloissa, joiden kylpyhuoneen hyllyllä seisoo Oscar-patsas.

* *

Niin kuin usein käy, harva arvosti Eve Babitzia kirjailijana 1970-luvuilla, vaikka hän oli silloin kovassa iskussa. Harvapa hänen kirjojaan oli silloin edes lukenut. Parhaiten hänet tunnettiin valokuvasta, jossa hän pelaa shakkia taiteilija Marcel Duchampia vastaan, Duchamp tummassa puvussa, muutama vuosi ennen kuolemaansa, ja parikymppinen Eve ilkosen alasti.

Julkisesti ja erityisesti auringon laskettua, mikä oli Babitzille ehkä sama asia, Babitz oli heitukka, mutta päivisin hän kirjoitti, tosissaan ja omistautuneesti. Hän kirjoitti salaviisaita kertomuksia, jotka välittävät 1960- ja 1970-lukujen Hollywoodin tuoksun ja hedonismin ja paheet. Ensimmäinen ilmestyi yli laitojensa kuohuva fragmenttikokoelma *Eve's Hollywood* (1974), sitten loistava, tiiviimpi *Slow Days, Fast Company* (1977), sitten kaksi romaanikokeilua – *Sex and Rage* vuonna 1979

ja *L.A. Woman* 1982. Vuonna 1993 ilmestyi vielä novellikokoelma *Black Swans*, jossa Even kaaosenergia on vähän tasoittunut.

Kerrotaan, että Jackie Kennedy jakoi Babitzin kirjoja ystävilleen, jotka olivat lähdössä Los Angelesiin. Kriitikoihin Babitzin kirjat eivät kuitenkaan tuntuneet tekevän vaikutusta. L.A. Timesin kriitikko kirjoitti *Eve's Hollywoodista*, että kokoelmasta löytää neljä-viisi hyvää pätkää, jos sietää sen tökeröyttä ja narsistisuutta. Kirjat eivät käyneet kaupaksi millään merkittävällä tapaa.

Se on vääryys. Hedonistisen kertomakirjallisuuden klassikoihin pitäisi kuulua se kuvaus *Slow Days, Fast Companysta*, jossa kertoja – kutsukaamme häntä nyt vaikka Eveksi – viettää tyttöjen iltaa kuuluisassa elosteluhotellissa Chateau Marmontissa.

Eve on ollut drinkillä Chateausa rakastajan kanssa ja kömpii pohjakerroksen parkkipaikalle 48 tuntia myöhemmin, vaikka oli luvannut parkkivahdille olevansa pois vain minuutin. Samassa hän törmää ystäviinsä Maryyn ja Gabrielleen, jotka ovat tulossa altaalta uimapuvuissa ja isot termospullot mukanaan. Eve liittyy seuraan. Hississä Mary kertoo, että pulloissa on giniä, ja että he ovat juhlineet eilisaamusta asti. Heillä on lainata Evellekin ”suomalainen puuvillakaftani”.

”Regardez, ma petite chou”, Gabrielle sanoo ylhäällä huoneessa ja vetää puhelinpöydän laatikon auki. Sisällä on peili, jolla on tuuman korkuinen vuori kokaiinia. Sitten Gabrielle dippaa sormensa ensin pieneen lasipulloon ja sen jälkeen Even drinkiin.

Vähän myöhemmin, kesken lauseen, Even tietoisuuteen hiipii tunne siitä, että hänen suussaan maistuu oudolta, ja koko

hänen kehossaan hyökyy vaahcoreunainen riemun aalto, eikä se ole pelkkää kokaiinia.

”Ah, se drinkki”, Gabrielle vastaa. ”Sandozia, rakkaani, suoraan Sveitsin vuorilta. Le LSD pour les jeunes filles.”

Tietenkin.

”Jos on pakko hankkiutua ongelmiin, tee se Marmontissa”, lausui Columbia-studion pomo Harry Cohn tähdilleen jo 1930-luvun lopulla.

* *

Vaikka Eve Babitzin kirjoja markkinoitiin novelleina ja romaanina, oikeasti ne olivat omaelämäkerrallisia, ainakin siinä määrin kuin Babitz halusi niiden olevan. Hänen tarinansa ovat puolisatiirisia, jos on mahdollista yhtä aikaa satirisoida ja samalla rakastaa kaupunkia ja sen kummallisia, kauniita asukkaita koko kehollaan. Hollywoodin piireille Babitzin tarinat olivat liikaa. Monet naiset vetivät hänet juhlissa hetkeksi makuuhuoneeseen ja antoivat ymmärtää, etteivät hänen tekstinsä olleet ”kovin kiltisti tehty”.

Jokaisella Eve Babitzin kirjoissa esiintyvällä heilalla oli vastakappaleensa elävässä elämässä, ja yleensä he olivat kuuluisia. Kirjoissa he esiintyvät usein pseudonyymeillä, mikä tuntuu Babitzin kohdalla epäjohdonmukaiselta – oikeat nimet tekevät juoruista mehukkaampia, ja se jos jokin on Babitzin kirjailijanlaadun ytimessä – mutta Babitzilla ei ollut varaa oikeusjuttuihin.

Perimätieto kertoo, että Babitz sai Jim Morrisonin käyttämään nahkahousuja ja Steve Martinin sonnustautumaan valkoisiin pukuihin. Nuori Harrison Ford oli hänen huume-

kauppiaansa. Tietävästi Morrisonin, Martinin ja Fordin lisäksi Babitzin sängystä itsensä löysivät ainakin Warren Zevon ja Eaglesin Glenn Frey, valokuvaaja Annie Leibovitz, kuraattori Walter Hopps ja liuta kuvataiteilijoita: keraamikko Ken Price, kuvanveistäjä Ron Cooper sekä veljekset Paul ja Ed Ruscha, joista Ed on se kuuluisampi ja Even mukaan söpömpi ja myös se, joka ikuisti Even teokseensa *Five 1965 Girlfriends*. ”Jokaisen nuoren miehen elämässä on oma Eve Babitzinsa”, musiikki-tuottaja Earl McGrath kirjoitti Babitzin kirjan lievetekstiin. ”Yleensä se on Eve Babitz.”

Tuntuu väärältä esitellä Babitz rakastajat edellä. Niin tehdään harvoin miestaiteilijoille, vaikka heillä olisi ollut kuuluisiakin rakastajattaria. Babitz kuitenkin kirjoitti rakastajistaan ja muista julkistutuistaan niin paljon, etten koe tekeväni hänelle suurta vääryyttä. Babitzin viehätykseen kuuluu hänen itselleen rakentamansa imago. Hän on osa suurta perinnettä, jossa taitteen vuoksi vaikutetaan tyhmemmältä kuin ollaan. Kuka muu omistaisi debyyttiromaaninsa paitsi Marcel Proustille, myös gynekologilleen, amfetamiinille, See’s-karkkikaupalle ja ”sille, jonka vaimo olisi raivoissaan jos laittaisin tähän edes hänen nimikirjaimensa”?

Miksi lähteä kilpailemaan tasaisella kentällä ryppyotsaisten älykköjen kanssa? Siinä saattaa hävitä, ja hauskaa se ei ainaakaan ole. Bändäriys kuulostaa passiiviselta ja aavistuksen epä-älylliseltä, mutta Eve oli bändäri samalla tavalla kuin Proust oli keikari ja Oscar Wilde teräväkielinen homoseksuaali. Hän teki siitä taidetta.

* *

Babitz ei halunnut itse elokuvatähdeksi, sillä hän oli nähnyt vierestä millaista se on, ja hän uskoi elämän olevan hauskem-paa ilman sitä rasiitetta. Sille ei kuitenkaan mahda mitään, että hän oli osa Hollywoodia ja Hollywood osa häntä. Mikään muu ei ole mahdollista, jos kirjoittaa ylioppilaaksi Hollywood High'sta. Kyseinen lukio on periaatteessa ihan tavallinen lukio, mutta se sijaitsee Highland Avenuen ja Sunset Boulevardin kulmassa, kahden korttelin päässä Hollywood Boulevardin jalkakäytävään upotetuista tähdistä, ja sen maskotti on Rudolph Valentino mykkäelokuvan sheikkinä. Koulun urheilukentältä näkyy vuonna 1926 avatun El Capitan -teatterin takaovi (*Citizen Kane* sai siellä ensiesityksensä) ja Hotel Roosevelt (jonka ylimmän kerroksen sviitissä Clark Gable ja Carole Lombard pettivät yhdessä aviopuolisoitaan). Koulua kävivät teini-ikäiset Judy Garland, John Huston, Mickey Rooney, Sharon Tate, Lana Turner ja Fay Wray. Myös Babitzin luokkakavereista tuli näyttelijöitä tai he olivat sellaisia jo, kuten Sally, jonka mielestä aamut olivat niin raskaita, että hän joi viidentoista milligramman Dexamyl-annoksen perään neljä kuppia kahvia vain rauhautukseensa luokanvalvojan tunnille. Eve kirjoittaa valmistuneensa lukiosta vakuuttuneena siitä, ettei millään muulla ollut maailmassa väliä kuin ulkonäöllä ja romantiikalla.

Ennen kaikkea Hollywood High'n oppilaat olivat nimitäin kauniita, sillä auringonpaahtamalla ja vastapöimittujen appelsiinien c-vitamiinin ravitsemalla tavalla, joka on mahdollista vain Kaliforniassa, Babitz kirjoittaa *The Sheik* -tarinassa: "Ihmiset, joilla oli aivot, menivät New Yorkiin, ja ihmiset, joilla oli kasvot, tulivat länteen." Sitten ne ihmiset saivat lapsia:

"After being born of parents who believed in physical beauty as a fact of power, and being born beautiful themselves, these girls

*were then raised in California, where statistically the children grow taller, have better teeth and are stronger than anywhere else in the country. When they reach the age of 15 and their beauty arrives, it's very exciting – like coming into an inheritance and, as with inheritances, it's fun to be around when they first come into the money and watch how they spend it and on what."*¹

(Babitzin kirjoja ei ole suomennettu, ja oma kömpelö suomenokseni ei useimmiten tee Babitzin tyylille oikeutta. Pidempien sitaattien kohdalla tarjoan teille siis mieluiten alkuperäisen. Summittaiset käännökset löytyvät tekstin lopusta.)

Babitz tarkkaili luokkatovereitaan lähietäisyydeltä ja olisi voinut kirjoittaa väitöskirjan karismasta ja kauneudesta ja siitä vallasta, jonka ihminen niillä tietämättään saa. Vaikka Babitz ei olisi itse ikinä tätä sanonut, hän rikkoi määrittelemänsä jaotteen: hänellä oli sekä Los Angeles -kasvot että New York -aivot.

Eve Babitz oli ollut syntymästään asti osa Hollywoodin boheemipiirejä. "Näytin Brigitte Bardot'ltä ja olin Stravinskyn kummityttö", hän tiivistää asiaintilan debyyttikirjassaan. Babitzin äiti oli taiteilija ja isä 20th Century Fox -studion orkesterin ykkösviulisti ja barokkimusikologi, joka tunsi niin Nat King Colen kuin Bertrand Russellin, Thomas Mannin, Arnold Schönbergin ja kaikki muut natsismia Euroopasta Kalifornian aurinkoon paenneet juutalaisälyköt. Igor Stravinsky tosiaan oli Even kummisetä, mutta vähän erikoinen sellainen – "pikkuinen ja iloinen ja nerokas ja viinaanmenevä" – Even mukaan Stravinsky sujautti hänelle viskilasillisia pöydän alla kun hän oli 13-vuotias ja ujutti ruusun terälehtiä Even paidan sisään hänen 16. syntymäpäivänään.

Babitzien kotona ymmärrettiin erilaisia elämänvalintoja. *"'Mother...' I said one night as we sat outside watching the cats*

*play on the lawn. 'Yes, darling...' she said. 'I think I'm going to be an adventuress', I said. 'Is it all right?' 'We'll always think you're wonderful,' she said."*²

Babitz tiesi, että hän ei pääsisi Hollywoodista eroon, eikä lopulta yrittänytkään. Ei siis ole ihme, että hän analysoi näkemäänsä ja kokemaansa luontevimmin Hollywoodin kultajan elokuvien kautta. Hänen ihailemansa naiset olivat joko garboja tai marilynejä, molemmat omalla tavallaan traagisia, mutta näyttelijämiehet hän mieluiten sivuutti. Mikään mitä he tekivät tai sanoivat ei ollut Even mielestä koskaan todellista. Elokuvaluus on myös Babitzin kirjoitustyylin ytimessä. Kun hän velloo hetken melodraamassa, voi olla varma, että kulman takana on slapstick-henkinen punchline. Kohtaukset vaihtuvat hyppyleikkauksin, dialogi rätisee. Sitten Babitz rikkoo neljännen seinän ja kysyy, millaisen drinkin hän voisi sinulle sekoittaa.

* *

Kuva Eve Babitzista pelaamassa shakkia Duchampin kanssa oli pitkään kuuluisampi kuin Babitz itse, on sitä ehkä vieläkin. Kuva otettiin kun kaikki oli vasta alussa. Babitzin silloinen heila, kuraattori Walter Hopps, ei kutsunut Eveä Duchampnäyttelynsä avajaisiin Pasadenan taidemuseoon. Kaikki muut olivat menossa.

Valokuvaaja Julian Wasserin toimeksianto oli kuvata Duchamp, joka oli ilmoittanut jättäneensä taiteen ja keskittyvänsä jatkossa yksinomaan shakinpeluuseen. Wasser halusi sisällyttää kuvaansa kuitenkin viittauksen Duchampin klassikkoteokseen *Alaston laskeutuu portaita nro 2*. Hän sai aja-

tuksen: mitä jos Duchamp pelaisi kuvassa shakkia Eve Babitzin kanssa? Joka olisi alasti?

Näpöyttääkseen kutsun evännyttä Hoppsia Eve sanoi kyllä. Babitzin isän mielestä se oli oikein hauska idea, eikä äitikään vastustanut. Eve saapui museolle varhain aamulla, tiputti aamutakkinsa ja istuutui Duchampia vastapäätä. Kuvassa Duchamp on pieni käppänä tummassa puvussa ja silmälaseissa; kaikki huomio kiinnittyy Eveen, jonka kasvoja peittää hiusverho, ja kieltämättä erityisesti hänen runsaaseen poveensa.

Julian Wasser sai otettua yhden 1960-luvun kuuluisimmista taiteilijamuotokuvista. Eve sai puolestaan kostonsa: Walter Hopps tuli paikalle kesken kuvauksen, ja aikalaistodistajan mukaan hänen leukansa loksautti auki niin, että purkka tippui hänen suustaan.

* * *

Oudointa shakkikuvan myöhemmässä elämässä on se, että se on löytänyt tiensä Joan Didionin *Play It as It Lays* -romaanin erään brittipainoksen kanteen. En ymmärrä, miten se on edes mahdollista. Babitz ja Didion toki liikkuiivat samaan aikaan samoissa paikoissa, mutta he edustivat täysin vastakkaisia maailmoja.

Viileälle, neuroottiselle Didionille Los Angeles on kuuma, klaustrofobinen Sodoma ja Gomorra, jossa maanjäristys on aina tuloillaan, Malibun rinteet kuhisevat kalkkarokäärmeitä ja moottoripyöräjengejä, ja kaikki ovat saaneet liikaa aurinkoa ja barbituraatteja ja kuuluisuutta. *Play It as It Lays*in päähenkilö Maria Wyeth on Los Angelesin henkisen joutomaan tuote; näyttelijä, joka on perinyt äidiltään ulkonäön ja taipumuksen migreeniin sekä isältään optimismiin, joka on juuri päässyt lop-

pumaan, Didion kirjoittaa. Ahdistunut Maria päätyy nukku-
maan makuuhuoneensa sijaan takapihallaan, koska talo rätisee
pahaa energiaa, kuuma tuuli puhaltaa keskiyöllä ja palmujen leh-
det raapivat ikkunaluukkuja. Aamuisin kaikki päivänkakkarat
puutarhassa ovat katkenneet ja uima-altaan ympärys on täynnä
pudonneita palmunoksia. Kaikki on painostavaa ja pahaenteistä.

Maria ei pysty lukemaan sanomalehtiä, koska tietynlai-
set jutut pistävät hänen silmäänsä: *"The child in the abandoned
refrigerator, the tea party with Purex, the infant in the driveway,
rattlesnake in the playpen, the peril, unspeakable peril, in the
everyday."*

Mariaa huimaa, mutta paraati jatkuu: *"The children alive
when last scolded, dead when next seen, the children in the locked
car burning, the little faces, helpless screams. The mothers were
always reported to be under sedation."*³

Maria syö pelkkiä pakaste-enchiladoja, katsoo televisiota
ja sulkeutuu asuntoonsa Fountain Avenuella. Jää auki, onko
Marian suistanut raiteiltaan pakkoabortti vai vain 1960-luku-
laisen dekadentin Los Angelesin anomia, sosiaalisen kont-
rollin luisuminen kanjoneihin. Ainoa, mikä helpottaa hänen
oloon, on meditatiivinen ajaminen Etelä-Kalifornian loput-
tomilla moottoriteillä.

Ajokatkkelma on romaanin siteeratuimpia: *"Once she was
on the freeway and had maneuvered her way to a fast lane she
turned on the radio at high volume and she drove. She drove the
San Diego to the Harbor, the Harbor up to the Hollywood, the
Hollywood to the Golden State, the Santa Monica, the Santa Ana,
the Pasadena, the Ventura. She drove it as a riverman runs a river,
every day more attuned to its currents, its deceptions, and just as a
riverman feels the pull of the rapids in the lull between sleeping and*

waking, so Maria lay at night in the still of Beverly Hills and saw the great signs soar overheard at seventy miles an hour, Normandie 1/4 Vermont 3/4 Harbor Fwy 1."⁴

Didionkin tiesi, miten vaikea moottoriteliittyä on se, kun ajaa ensin Hollywoodin suunnalta Downtowniin ja haluaa sitten jatkaa länteen kohti Santa Monicaa – siinä pitää päästä neljän ruuhkaisen kaistan poikki yhdessä liittymänvälissä. *Play It as It Laysin* Maria onnistuu tehtävässä eräänä iltapäivänä jarruttamatta, Didion kirjoittaa. Se ilahduttaa Mariaa. Sinä yönä hän nukkuu sikeästi ja unia näkemättä.

Nyky- Los Angeles ei ole enää Joan Didionin Los Angeles. Kaupungin väkiluku on kasvanut hänen päivänsä miljoonalla ja autojen määrä samaa tahtia. Moottoritiellä ajaminen ei ole enää sukkela koskenlaskua. Nyt pääväylät ovat ruuhkainen punaisten takavalojen meri, jossa Google Mapsin arvioima saapumisaika karkaa koko ajan kauemmaksi.

Vaikka en omista autoa, rakastan autolla ajamista ja samaitun ajaessani Mariaan, ruuhkassakin. Autosta, jopa nolosta vuokra-Mustangista, tulee oman kehon jatke ja Los Angelesin kaoottisesta liikenteestä 70 mailia tunnissa liikkuva tetris, jossa turvavälejä ei tunneta. Aurinko häikäisee, KCRW-radio-kanava soljuu korvissa. Muille ajatuksille ole tilaa. Ajaminen tyhjentää mielen helpommin kuin meditointi. Eräässä toisessa tekstissä Didion kuvaa, miten ajamiselle täytyy antautua ja siihen upota kuin narkoosiin, keskittyä niin että se tuntuu ruumiistairtautumiselta. Mystinen kokemus, ruumiistairtautuminen, edes jatkuvasti päässä surisevien ajatusten napsauttaminen pois päältä: siksi autolla ajaminen kai auttaa Mariaakin.

Mutta en tiedä mitä uskoa: Haastattelussa 1970-luvun lopulla Didion sanoi, että hän ei aja Los Angelesin mootto-

riteillä, sillä hän pelkää niitä liikaa ja jäätyy aina rampin hui-
pulla, siinä kohdassa jossa pitäisi heittäytyä ja liittyä liiken-
nevirtaan. Se kuulostaa eri ihmiseltä kuin se Didion, joka
kirjoittaa narkoottisesta moottoritietranssista. Joan Didion
on yksi Los Angelesin kanonisoiduista kirjailijoista, mutta
hänen kaistanvaihtofobiansa saa minut pohtimaan epäpyhää
kysymystä: Tunsiko Didion Los Angelesin koko kehollaan,
kuin omat taskunsa, elikö hän Los Angelesia? Voiko olla että
ei? Ehkä ei, ei samalla tavalla kuin Eve Babitz. Didion on juuri
Marian kaltainen spennaaja, ja Los Angelesin eetos on jotain
aivan muuta. On hyvä, että Maria onnistuu löytämään rau-
han onnistuneella kaistanvaihdolla, mutta eihän sillä pätkällä
ikinä jarruteta. Kiihdytyskaistalla laitetaan vasen vilkku päälle,
musiikki kovemmalle ja sujahdetaan sulavasti kaistojen poikki.

* *

Jos muistamme Eve Babitzin shakkikuvasta, on myös Joan
Didionilla vastaava otos, se, jossa Didion poseeraa vuo-
den 1969 Corvette Stingrayhin nojaten tupakka sormissaan.
Hänellä on yllään pitkä trikoomekko ja sandaalit; hän ei
hymyile, hän on varautuneen näköinen, hän on kietonut käsi-
vartensa ympärilleen; hänen hiuksensa näyttävät kampaa-
mattomilta, hän näyttää siltä, ettei häntä kiinnosta mitä sinä
hänestä ajattelet; hän näyttää upealta. (Corvette on juuri sel-
lainen, jota Maria Wyeth ajoi *Play It as It Laysissa*.)

Kuten Didionin ulkoinen tyyli, hänen lauseensa ovat kirk-
kaita ja teräväreunaisia kuin tuoreet lasinsirut, hyvässä ja
pahassa. ”Uudelleen lukiessa hänen purevuutensa tuntuu sää-
limättömältä. Vuodet eivät ole pehmentäneet sitä. Ehkä siksi

on edelleen helpompaa katsoa kuvia Didionista kuin lukea hänen tekstejään”, kirjoitti Zadie Smith New Yorker -lehdessä joulukuussa 2021.

Tiedän mitä Smith tarkoittaa. Luen Didionia valikoiden. Varhaisten kokoelmien Kalifornia-reportaasit uuvuttavat. Ne tallensivat 1960-luvun zeitgeistiiä, mutta minua ne eivät onnistu enää tavoittamaan. En viihdy jaarittelevien malibulaisten hengenpelastajien seurassa tai syty Yhdysvaltain kommunistipuolueen marxilais-leninistiläissiiven perustajalle, vaikka he heijastaisivatkin jollain tapaa aikansa kalifornialaista psyykeä. En onnistu aidosti paneutumaan Etelä-Kalifornian lentokone- ja puolustus-teollisuuden näivettymisen sosiaalisiin lieveilmiöihin, vaikka ne tuovatkin Didionin lähemmäksi, 1990-luvulle asti.

Didionin ei-kaunokirjallinen tuotanto nojasi seitsemänkymppiseksi asti näihin Kalifornia-teksteihin, mutta kirjoittikohan hän niitä kestämaan? Suurin osa teksteistä syntyi Saturday Evening Post -lehden länsirannikon-kolumneina, joita Didion ja hänen aviomiehensä John Gregory Dunne kirjoittivat vaihtelevalla kunnianhimolla. Heidän otteensa muistuttaa ulkomaankirjeenvaihtajaa, ikään kuin he olisivat olleet tuottamassa itäranikon älyköille juttuja lännen kartoittamattomasta erämaasta.

Lukijana havahdun hereille, kun tunnollisesti, etäisesti ja ironisesti raportoitujen detaljien jättämissä väliköissä ääneen lipsahtaa Didion itse. Hän on tarkka ja armoton tunnistettavien tunteiden kuvaaja ja haavoittuvuuden hetkissään siksi lohdullinen. *Goodbye to All That* -esseessä 20-vuotias Didion saapuu New Yorkiin ja palelee hotellihuoneessaan, sillä hän ei tiedä, paljonko pitää antaa tippiä portieerille, jos pyytää tämän säätämään arktisesti puhaltavaa ilmastointia lämpimämmäksi. *In the Islands* -tekstissä Royal Hawaiian -hotellista kirjoittaa kolmekymppi-

nen nainen, joka on matkustanut paratiisisaarelle perheensä kanssa. Tunnelma on kireä eikä vain siksi, että saarella odotetaan maanjäristyksen aiheuttamaa hyökyaaltoa. *"We are here on this island in the middle of the Pacific in lieu of filing for divorce"*, Didion kirjoittaa, vailla itsesääliä. (Lause on upea ja pakottaa palaamaan tekstin alkuun: missasinko jotain? Mitä täällä tapahtuu?) Didionin tekstien raaka analyttisyys on kuin kylmä martini hikiellä baaritiskillä keskellä iltapäivää, mutta eniten ihailen hänen lopetuksiaan – niitä piiskamaisia lauseita, jotka yhdellä sivalluksella asettavat koko edellisen kappaleen uuteen valoon.

* *

Jos Joan Didion oli viileä ja hänen Los Angelesissaan liian kuuma, Eve Babitz oli kuuma, mutta ei didionilaisella ahdistuneen läikähtyneellä tavalla, ja hänen Los Angelesinsa viileä. Babitzin teksteistä ei yrittämälläkään löydä samaa migreenistä neuroottisuutta kuin Didionista. Babitz tunnistaa Los Angelesin hedonismin, likaisuuden ja kauneuden ja nauttii niistä. Hän tuntee sen ruumiillisen mielihyvän, jota saa auringosta ja viehättävistä ihmisistä. Hänen Sodomassaan ja Gomorrassaan on hyvä valaistus.

Tyylikkää, hyvin koulutetut ihmiset katsovat Los Angelesia usein nenänvarttaan pitkin. Erityisesti kaupunkia parhaavat Yhdysvaltain itärannikon älyköt, usein sanfranciscolaisetkin: heidän mukaansa Los Angeles on kulttuurinen erämaa, jossa on pelkkiä elokuvatähtiä ja mauttomia jättikartanoita. Sää on liian hyvä, elämä liian helppoa. Bertolt Brechtin mukaan Los Angelesin aurinko kutisti lahjakkaiden kirjailijoiden aivot niin, ettei heistä enää ollut muuhun kuin elokuvakäsikirjoitus-

ten laatimiseen. (William Faulknerin taidot valjastettiin väsyneiden käsikirjoitusten pelastamiseen. Stravinsky muokkasi *Kevätuhriaan* Disneyn *Fantasiaan*. Brechtin omat käsikirjoitushankkeet epäonnistuivat. Arnold Schönberg oli tuhtunut siitä, että turistibussioppaat mainitsivat hänen kotinsa sijaan vastapäisen talon, jossa asui Shirley Temple.) Mielikuvien Los Angeles ei ole kriittisen älyllisyyden kaupunki, pikemminkin sen tuho.

Mutta brechtiläisen ylenkatseen ongelma on sen yksitoisuus. Eve Babitz sivuuttaisi Brechtin ja etsisi kiinnostavampaa seuraa. On vaikea keksiä toista elostelijaa, joka olisi yhtä epäkyyninen kuin Babitz. Hänen proosansa hypähtelee eteenpäin hurmaavalla tapaa, notkuu ja lankeaa sivupoluille, palaa sitten takaisin melodiaan. Se on yhtä amerikkalaista kuin Fred Astairen steppiaskeleet ja Duke Ellingtonin jazz ja niin rentoa ja viettelevää, että sitä voisi luulla puhtaaksi viihteeksi, sanotaan. Vaivattomuuden vaikutelma on kuitenkin vaikea temppu, eikä Babitz onnistu siinä vahingossa. Hän oli lukenut Proustinsa ja Colettensa ja tiesi, miten sosieteetin tarkkailusta tehdään kirjallisuutta. Isona hän halusi olla Henry James, hän kirjoitti:

*"Henry James is just right, not too simple like Dickens, not too impossible like Proust – just right. And my cousin tells me (she's reading that enormous biography of him that just came out) that he was always going out to dinner and to parties. So, when I grow up, I can still have fun. I don't know about being celibate, though. I don't want to and nowadays, it would ruin your reputation."*⁵

Vaikka Babitz suosi seuraa, joka ymmärsi kirjallisuutta, taidetta ja musiikkia, ei hän perustanut älyllisyydestä kaupungin itsensä vuoksi. Eve Babitz oli Los Angelesin puolustusasianajaja. Hän sanoo suorat sanat ihmisille, jotka eivät osaa

arvostaa kaupungin vaaleanpunaisia auringonlaskuja, tai jotka eivät usko, että sen pinnallisen charmin alla voi olla hienostuneempaa ja syvällisempää viehätystä.

”Los Angelesista pitäminen vaatii muutenkin tietynlaista viattomuutta”, Babitz kirjoitti. *”It requires a certain plain happiness inside to be happy in L.A., to choose it and be happy here. When people are not happy, they fight against L.A. and say it’s a ‘wasteland’ and other helpful descriptions.”*⁶

* *

Siinä missä Babitz oli Hollywoodin tyttärenä *the real deal*, Didion teki pohjoiskalifornialaisen lapsuutensa jälkeen itsensä päättäväisesti itärannikon ihmisen. Didion ja John Gregory Dunne olivat Hollywoodissa tienatakseen romaaninkirjoitusrahaa käsikirjoittamalla elokuvia. (”Itärannikon älykköjä slummailemassa”, kirjoittaa Babitz-elämäkerturi Lili Anolik happamasti.) Didion päätyi viettämään Los Angelesissa neljännesvuosisadan ennen paluutaan New Yorkiin. Siitä huolimatta hän lähestyi Hollywoodin piirejä kuin käytöskoulut käynyt itärannikon protestantti, ja ne kuulostavat täysin eri piireiltä kuin Eve Babitzin. Didionin Hollywoodissa juhlat loppuvat ennen puoltayötä ja pariskunnat lähtivät niistä yhdessä. Tärkeintä oli kulissien ylläpitäminen: *”Should there be marital unhappiness it will go unmentioned until one of the principals is seen lunching with a lawyer. Should there be illness it will go unadmitted until the onset of the terminal coma”*, Didion kirjoittaa.

”This is a community whose notable excesses include virtually none of the flesh or spirit: heterosexual adultery is less easily tolerated than respectably settled homosexual marriages or well-managed

liaisons between middle-aged women. 'A nice lesbian relationship, the most common thing in the world,' I recall Otto Preminger insisting when my husband and I expressed doubt that the heroine of the Preminger picture we were writing should have one. 'Very easy to arrange, does not threaten the marriage.'"

Didion väittää, että miesten ja naisten välinen flirtti, samoin kuin vielä yksi drinkki illallisen jälkeen, kuuluu vain "newyorkilaisille luonnonäyttelijöille, yhden käsikirjoituksen ihmeille, kriitikoille ja muille, jotka eivät ymmärrä 'paikallisen scènen miseä'".

Mutta Eve Babitz jos joku ymmärsi Hollywoodin mise en scènen eikä jättänyt flirttiä flirttaamatta. Siinä missä Didionin viehätys perustuu viileään ja piikikkääseen kädet puuskassa-ulkopuolisuuteen – Didion tarkkaili Hollywoodin unelmahöttöä läheltä ja tarkasti, kuunteli sen myyntipuheet mutta ei ostanut sitä, ja vaihtoi lopulta Corvettensa farmari-Volvoon – Babitzin viehätys on siinä innossa, jolla hän sukelsi höttöön pää edellä.

* *

Vaikka Didion ja Babitz lähestyivät Hollywoodia eri suunnista, siellä he silti kohtasivat. Ketä Babitz ei olisi tuntenut? Joan Didion piti Babitzin Hollywood High'sta kertovaa *The Sheik* -tekstiä hyvänä ja lähetti sen editorilleen The Rolling Stoneen. Babitzille oli kuitenkin täysin selvää, että Didion oli eri ihmislaatua kuin hän itse, eri piireissä, erilainen kirjailija. *Eve's Hollywoodin* omistuskirjoituksessa luki "and to the Didion-Dunnes for having to be who I'm not"; Didionille ja Dunnelle, jotka joutuvat olemaan sitä, mitä itse en ole.

Kirjoituksia autiomaassa
ajamisesta, henkeäsalpaa-
vista auringonnousuista,
kodin etsimisestä vieraassa
kaupungissa, nostalgiasta,
taiteesta ja tarinoista,
joita kerromme.